

A jó üzleti hírnév értékelése, avagy az egyensúlyozás tudománya

Ahogy az élet minden területén, úgy a pénzügyi intézmények, brókercégek, biztosítók világában is kiemelkedő jelentősége van a humán tényezőknek, vagyis az intézményekben tevékenykedő emberek szakértelmének, képességének, szakmai tapasztalatának, de akár személyiségének és munkához való hozzáállásának is. Ahhoz hogy egy új bank vagy befektetési vállalkozás jöjjön létre, a jogszabályok sok-sok követelmény teljesítését írják elő, kezdve a minimális tőkekövetelményektől, a végezni kívánt tevékenységnek megfelelő szabályzatokon át az informatikai feltételekig – és természetesen ebbe a sorba tartoznak a személyi elvárások is.

Az intézményekkel kapcsolatba kerülő legfontosabb személyeket két nagy csoportra lehet bontani: a tulajdonosokra és a vezetőkre. A vezetőkkel, ún. vezető állású személyekkel kapcsolatban a jogszabályok megkövetelnek például meghatározott szintű és fajtájú iskolai végzettséget, vezetői és szakmai gyakorlatot. Ezen eljárások sajátossága, hogy nem a leendő vezetőnek kell a megválasztására irányuló kérelmet előterjeszteni, hanem annak a társaságnak, ahol vezető lenne. Az intézmények tulajdonosainak elsődlegesen azt kell bizonyítaniuk, hogy az intézménybe forgatott pénzüket törvényes forrásból szerezték és hogy képesek lesznek az intézmény gondos tulajdonosi irányítására. És mindkét csoportnál kiemelt elvárás az ún. jó üzleti hírnév megléte. Ha valakiről kimondja a hatóság, a Magyar Nemzeti Bank, hogy nem bizonyította be, rendelkezik jó üzleti hírnévvel, az nem lehet sem vezetője, sem tulajdonosa egy intézménynek. De mit is jelent valójában a jó üzleti hírnév?

A jó üzleti hírnév fogalma

A jó üzleti hírnév az intézmény irányítására és tulajdonlására való alkalmasságot igazoló feltételeket foglalja magában. Amint látható, ez a definíció túl sok konkrétumot nem tartalmaz és meglehetősen tág teret ad az értelmezésnek.

Általában kimondható, hogy jó üzleti hírnévvel az a személy rendelkezik, akinek szakmai hírneve kikezdehetetlen, személye szakmai-etikai szempontból is kifogástalan, tisztességes és befolyástól mentes. Mindezek alapján korábbi tevékenysége valószínűsíti, hogy leendő pozíciójában is megfelelő döntéseket fog hozni, képes lesz feladatának ellátására és döntéseiért felelősséget tud vállalni.

Ahogy a bevezetőben említettük, a vezetőkkel és a tulajdonosokkal szemben vannak olyan objektív kritériumok, amelyek megléte alapfeltétel és nem igényel, nem is tesz lehetővé túl sok egyedi mérlegelést. Ilyen például, hogy nem lehet sem vezető, sem tulajdonos az, aki büntetett előéletű. Az sem lehet vezető állású személy egy banknál, aki például korábban súlyosan vagy rendszeresen megsértette az intézmény működésére vonatkozó szabályokat és ezt az MNB öt évnél nem régebbi határozatban megállapította. A jogszabályok még több ilyen kizáró okot nevesítenek. Ha valakivel szemben ilyen ok merül fel, az nem lehet vezető. Ebből következően ez sokkal inkább objektív, konkrét, mérlegelést nem igénylő feltétel.

A jó üzleti hírnév azonban ezen objektív szempontrendszeren túlmutató fogalom, mivel gyakorlatilag kizárólag a hatóság mérlegelésére van bízva, hogy mikor látja igazoltnak egy személy jó üzleti hírnevét és mikor nem. Mindezen túl azért is hívhatjuk szubjektív kritériumnak a jó üzleti hírnevet, mert előfordulhat, hogy ugyanazon körülményeket különböző emberek eltérően értékelnek, ki az egyik elemet tartana fontosabbnak, ki a másikat, ki súlyosabban ítél meg egy cselekményt, ki enyhébben.

Azért is nehéz a jó üzleti hírnév definiálása, mert ahogy a kifejezésben is benne van, a *hírnév* valami olyan, amit mások gondolnak az emberről. De kik? Kinek a véleménye irányadó? A szakmai közösségé? Vagy az egész társadalomé? Az ellenségeinké vagy a barátainké? És a fogalom az *üzleti* szót is tartalmazza, de ki tudja megítélni, hogy valakiről mi az általános üzleti, szakmai vélekedés?

Ezek a kérdések arra is ráirányítják a figyelmet, hogy milyen komplex és nehéz az MNB dolga, amikor a jó üzleti hírnévről kell állást foglalnia. Ezzel együtt az MNB feladata egy olyan összetett szempontrendszer alkalmazása, amit következetesen végig tud vinni a különböző esetek azonos elvek mentén történő megítélése érdekében.

Mit vizsgál az MNB a jó üzleti hírnév megítélése során?

Röviden: mindent és bármit, ami releváns lehet.

Mindenekelőtt az MNB honlapján lévő kérdőív kitöltése révén számos információt tudunk meg a jelölt szakmai előéletére vonatkozóan. Így például fel kell sorolni a jelölt előző munkahelyeit, munkahely váltásainak okát, esetlegesen elkövetett bűncselekményeket, bármilyen bírósági, hatósági marasztalást, fennálló tulajdonosi részesedéseit, az általa vezetett vállalkozásokat, azok esetleges csőd- vagy felszámolási eljárásait. A jogszabályok szerint a jó üzleti hírnevet a kérelmezőnek kell bizonyítania és ebben nincs kötve: bármilyen eszközt felhasználhat jó üzleti hírneve bizonyítása érdekében. Az MNB a kérdőívet e bizonyítás megkönnyítése érdekében dolgozta ki. Adott esetben előfordulhat, hogy egy jelölt nem a kérdőív kitöltése révén kívánja bizonyítani jó üzleti hírnevét, hanem pl. korábbi munkáltatóktól hoz referenciát, ajánlást. A kérdőívben szereplő információk azonban az értékeléshez nélkülözhetetlenek, így az egyéb igazolások inkább kiegészítő jelleggel használhatók fel.

A bővített erkölcsi bizonyítványban szereplő azon információ, miszerint a jelölt nem áll foglalkozástól vagy közügyektől való eltiltás hatálya alatt, szintén fontos.

Az MNB saját hatáskörében korábban hozott döntések közül is lehetnek olyanok, amely az adott személlyel kapcsolatosak. Ha a jelölt korábban is kapcsolatban volt felügyelet intézménnyel, akár tulajdonosként, akár vezetőként, akkor az MNB rendelkezhet róla információkkal, amiket értelemszerűen szintén számba kell venni. Lehet, hogy korábban kapott személyi bírságot vagy részese lehetett valamilyen pozícióban felügyelt intézmény jogszabálysértő gyakorlatának. Elképzelhető, hogy piacfelügyeleti eljárásban volt érintett az adott személy, mert például jogosulatlanul, engedély nélkül végzett engedélyhez kötött tevékenységet.

Bizonyos esetekben szükség lehet más hatóság megkeresésére. Így külföldi állampolgárok vagy külföldön végzett munka esetén indokolt az érintett külföldi felügyeleti hatóság véleményének kikérése, mivel az közvetlen információkkal rendelkezhet az adott személy tevékenységéről. A belföldi hatóságok közül szóba jöhet a NAV illetékes egységeinek megkeresése vagy szükség szerint nyomozó hatóságtól, ügyészségtől, bíróságtól való, a jelölttel kapcsolatos információkérés.

Korábbi munkahelyen történt események kapcsán megkereshető az adott munkáltató. A nyilvánosan elérhető információ források szintén befolyásolhatják a jelölt megítélését, legyen az egy hivatalos nyilvántartás (pl. cégnyilvántartás) vagy egy interneten elérhető adat, információ.

Összefoglalva: nemcsak a jelölt választhatja meg a módját annak, hogy milyen módon igazolja jó üzleti hírnevének fennállását, hanem az MNB-nek is lehetősége van arra, hogy a tényállás teljes felderítése és a megalapozott döntéshozatal érdekében a jelöltre vonatkozó valamennyi releváns információt összegyűjtse. Az egyedi esetek természetesen egyedi döntéseket, más szervek, hatóságok megkeresését is megkívánhatják attól függően, hogy milyen további területen merül fel még az információszerzés szükségessége.

Az összegyűjtött információk értékelése

Ha minden szükséges információ rendelkezésre áll, kezdődhet az értékelés. Ennek során az MNB valamennyi információt összevet és együttesen értékeli. A mérlegelés folyamatának tényeken kell alapulnia, nem lehet pusztán hírekre, pletykákra építeni. Ha volt is az információk között korábban olyan, ami bizonytalan forrásból származott, ilyenkor azt ellenőrizni kell és ha továbbra sem megbízható, akkor nem lehet felhasználni és nem befolyásolhatja a végső megítélést. Az értékeléskor megtörténik többek között a jelölt által a kérdőívben közölt adatoknak a rendelkezésre álló egyéb forrásokkal, önéletrajzzal, cégnyilvántartás adataival vagy bármilyen más forrásból származó információval való összevetése.

Szerencsés esetben egyik ellenőrzött forrás sem tartalmaz olyan információt, amely a jó üzleti hírnév megítélését negatív irányban befolyásolhatná és az engedély megadható az adott személy kinevezésére vagy tulajdonszerzésére.

Ha valamilyen negatív információ felmerül, akkor azokat alaposabban meg kell vizsgálni. Egy befejezett büntetőeljárás esetén elsődlegesen nem a bűncselekmény minősítése vagy az ítélet befolyásolja a felügyeleti mérlegelést. A bűncselekmény alapjául szolgáló tényállás megismerése, elemzése történik meg ekkor, csak úgy, mint folyamatban lévő büntetőeljárásokban. Az MNB nyilván nem a büntetőjogi szempontokat mérlegeli, hanem az adott tényállást abból a szempontból próbálja megítélni, hogy abban milyen szerepe volt az adott személynek és a cselekmény mennyire van kihatással szakmai tevékenységére, üzleti megbízhatóságára. Természetesen kihathat egy bűncselekmény a személy jó üzleti hírnevére különösen akkor, ha gazdasági jellegű bűncselekményben tartják bűnösnek. De az is elképzelhető, hogy nem történik meg a bűnösség kimondása, azonban az MNB megítélése szerint a cselekmény – a büntetőjogi megítéléstől függetlenül és az ártatlanság vélelmének tiszteletben tartása mellett – mégis negatívan érinti az adott személy jó üzleti hírnevét. Önmagában az a tény, hogy valakivel szemben büntetőeljárás van folyamatban, automatikusan még nem fogja a jó üzleti hírnevének a hiányát is jelenteni, de különös figyelmet, értékelést igényel.

Külön súllyal eshet latba a felügyelt intézménynél kifejtett nem megfelelő tevékenység, nem prudens vezetői vagy akár beosztotti magatartás. Mérlegelendő a cselekmény súlya, esetleges ismétlődése, elkövetési módja, a felróhatóság kérdése. Vizsgálni kell, hogy befolyásolta-e az illető szerepvállalása az intézmény jogszerű működését, közrejátszott-e jogsértő gyakorlat kialakulásában, esetlegesen annak eltussolásával akadályozta-e vagy annak feltárása révén segítette-e a hatóság munkáját. Szempont lehet az is, hogy az illetőnek származott-e anyagi előnye a jogsértésből vagy megfizette-e a korábban rá kiszabott bírságot.

Az egyik szektorban (pl. bankban) elkövetett mulasztások más szektorban (pl. brókercégnél) is figyelembe veendők. Ha a kérdőívben valaki elhallgat vagy elmulaszt feltárni egy olyan körülményt, amiről más forrásból az MNB tudomást szerez (például egy lezárt vagy akár folyamatban lévő büntető eljárás az illető ellen), az nem szolgál az illető javára. Nem biztos, hogy önmagában ez a tény a jó üzleti hírnevének kétségbevonásához vezet, de negatívan befolyásolja az értékelést.

Mérlegelést igényel az a körülmény is, hogy az adott cselekmény az illető munkájával, szakmai tevékenységével kapcsolatos-e vagy attól teljesen független. Kérdés például, hogy egy – akár halálos áldozattal járó – közlekedési baleset okozása maga után vonhatja-e a jó üzleti hírnév kétségességét, ami azért alapvetően egy szakmai tevékenységhez kötődő fogalom. Másképpen kell-e megítélni ugyanazt a közlekedési baleset okozást, ha valaki ittasan vezetett vagy cserben hagyta áldozatát?

Vajon csak a kifejezetten pénzügyi tevékenységgel foglalkozó társaságok vezetése során elkövetett szabálytalanságokat, például fizetésektelenséget eredményező irányítást kell figyelembe venni vagy bármilyen tevékenységű cégnél betöltött vezetői munkát? De azt sem könnyű megítélni, milyen súllyal essen latba az értékeléskor egy fegyelmi vagy szabálysértési ügy, más polgári jogi vagy közigazgatási döntés.

Végül befolyásolhatja a döntést, hogy mikor történt az adott eset: minél régebben, annál kevésbé kell számításba venni, de ha a közelmúltban, akkor jelentősebben kihathat a végső értékelésre.

Mindezeket a szempontokat egyenként és összességükben, egymásra tekintettel, együttesen kell mérlegelni.

Az érintett személy jogai

A jó üzleti hírnév megítélése során az MNB nem hagyatkozhat pusztán a jelölt által kitöltött kérdőív adataira és az általa beszerzett információkra. Mindig szükséges a feltárt tényeket a jelölt tudomására hozni, ami vezetői pozíciók esetén az intézménnyel való közlés útján valósulhat meg. Mivel vezető állású személy megválasztása esetén a kérelmet az intézmény terjeszti elő, elképzelhető, hogy az MNB által rendelkezésre bocsátott információk az intézmény számára is újak és esetleg a megválasztás szándékát is befolyásolhatják. A kérelmező intézmény és különösen a jelölt ily módon lehetőséget kap arra, hogy az adott tényeket kommentálja, megmagyarázza, az eset körülményeit megvilágítsa a hatóság számára.

A jelölt választát, magyarázatát, álláspontját az MNB ugyanúgy hozzáveszi az értékelendő körülményekhez, mint a korábban megszerzett információkat. Ezekkel lesz teljes a begyűjtendő adatok köre és megszülethet

a végső döntés. Amennyiben a kérelmező és a jelölt meggyőzi az MNB-t arról, hogy a vizsgált cselekménynek nincs kihatása a jelölt jó üzleti hírnevére, az engedély megadható. Ellenkező esetben mivel a jogszabályok szerint a jó üzleti hírnév fennállását a kérelmezőnek kell bizonyítania (és nem az MNB-nek annak hiányát), az MNB a határozatában azt mondja ki, hogy a kérelmező nem tudta bizonyítani a jelölt a jó üzleti hírnevét.

A határozat ellen természetesen ugyanúgy bírósági felülvizsgálatnak van helye, mint az MNB valamennyi döntése ellen. Amíg a bírósági eljárás zajlik, addig a jelölt nem töltheti be a posztot, illetve nem lehet az intézmény tulajdonosa.

A döntés következményei

Mivel a jogszabályok a vezetők és tulajdonosok engedélyezésének egyik feltételeként állítják a jó üzleti hírnév meglétét, ezért akinek nem sikerül ezt bizonyítani, annak az MNB ugyanezen határozatában a vezető állású személy megválasztására vagy a tulajdon megszerzésére vonatkozó kérelmét elutasítja. Amennyiben vezető állású személy megválasztására vonatkozott a kérelem, az elutasítás a kérelmező intézmény számára azt jelenti, hogy új vezetőt kell jelölnie az adott pozícióra. Tulajdonszerzés elutasítása esetén a kérelmező nem szerezhet részesedést az adott intézményben.

Mindkét esetben felmerülhet az a kérdés, hogy meddig kell irányadónak tekinteni egy ilyen felügyeleti döntést, azaz az érintett személlyel kapcsolatban meddig marad fenn a jó üzleti hírnév hiánya és mikortól pályázhat újra felügyelt intézmény vezetői vagy tulajdonosi pozíciójára. Erre vonatkozóan sem ad támpontot a jogszabály, így ez is az MNB mérlegelésére van bízva.

Nyilvánvaló, hogy a döntés – kirívóan súlyos eseteken kívül – nem szólhat „mindörökre”: a bűncselekmények következményei alól is mentesülhetnek az elkövetők. Viszont az megállapítható, hogy az MNB döntése gyakorlatilag határozatlan időre szól. Amennyiben egy intézmény a későbbiekben egy ilyen személyt szeretne vezetőnek felkérni vagy ilyen döntéssel érintett személy tulajdonos lenne egy intézményben, újabb kérelmet kell előterjesztenie. Az új kérelem esetén az MNB ugyanazt az eljárást folytatja le, mint korábban – természetesen alapvetően az időközben eltelt időre fókuszálva. Kiemelten kell ilyenkor vizsgálni a személy döntést követő időszakban eltelt tevékenységét, szakmai munkáját és az információgyűjtést is erre az időszakra célszerű összpontosítani. A döntésnél figyelembe kell venni továbbá, hogy mennyi idő telt el az előző határozat óta.

Általános szabályt biztosan nem lehet felállítani, hogy mennyi idő után következhet be a mentesítés, de minden valószínűség szerint években kell mérni ezt az időtartamot.

Nemzetközi kitekintés

Nézzük meg, hogy hogyan zajlik mindez külföldön, az Európai Unió tagállamaiban! Igazából nagyon hasonlóan. Részletekben vannak különbségek. Például pár országban interjúkat szervez a felügyeleti hatóság a leendő vezető állású személyekkel való személyes egyeztetés, megismerkedés céljából. Az interjún felméri a jelölt szakmai tudását, képességeit is. A végső értékelésbe az interjú eredményét is beépítik. Néhol az

intézmények mérete, kockázata és a jelöltek által betöltendő pozíciók is befolyásolják az értékelés mélységét és intenzitását.

Vannak országok, ahol inkább a felügyelt intézményekben eltöltött munkaviszony alapján születnek meg a döntések és van, ahol bármilyen típusú tevékenységet folytató társaságnál eltöltött időt monitoroznak. Egyes államokban tekintetbe veszik a magánélettel összefüggésben elkövetett cselekményeket is, máshol ez kevésbé releváns tényező. Esetenként előfordul, hogy az értékelés a jelölt anyagi, pénzügyi helyzetére is kiterjed, mondván, hogy például az adótartozás, egy jelentős összegű kölcsön vagy más módon rendezetlen vagyoni helyzet negatívan befolyásolhatja a megbízhatóságot.

Az egységes európai szemléletet és gyakorlatot elősegíti, hogy az európai felügyeleti hatóságok már évek óta iránymutatásokkal igyekeznek az elvárásokat és a legjobb gyakorlatokat megismertetni a tagállamok intézményeivel és nemzeti hatóságaival. A jelöltek jó üzleti hírnevét és általában irányításra való alkalmasságát nemcsak a hatóságoknak kell – a kinevezés előtt és azt követően is folyamatosan – értékelni, hanem az intézményeknek maguknak is el kell azt végezni és csak azon személyek jelölését terjeszthetik a felügyeleti hatóság elé, akik az intézmény szűrőjén már átmentek. A legfrissebb iránymutatás (2018) megerősíti és még részletesebben szabályozza a fent leírt folyamatokat. Az intézményeknek a korábbiaknál átfogóbban kell megvizsgálnia, hogy a kiválasztott személy megfelelő lesz-e az adott pozícióra, képességei, szakmai tudása, gyakorlata megvan-e, elegendő időt tud-e fordítani az adott feladat ellátására. Nemcsak a vezető állású személyeket kell ily módon értékelniük, hanem a hierarchiában lejjebb lévő, de fontos posztot, ún. kulcspozíciót betöltő személyeket is. Fontos változás az is, hogy a vezető testületek (igazgatóság, felügyelő bizottság) kollektív alkalmasságát is fel kell előzetesen mérni, vagyis azt, hogy a testület, mint egész rendelkezik-e a feladatai ellátásához szükséges tapasztalattal és készségekkel. Az iránymutatás teljes implementációja érdekében a jövőben az MNB az intézmények belső értékelésének eredményét is bekéri és vizsgálatának tárgyává teszi.

Jogesetek

És most nézzünk meg két konkrét jogesetet!

Egy engedélyezési eljárásban az intézményhez vezető állású személynek kinevezendő jelölt a kérdőívben feltüntette, hogy pár évvel korábban közlekedési bűncselekmény miatt elítélték. Az MNB felhívta a kérelmező intézményt, hogy – a jelölt bevonásával – ismertesse az esetet részleteiben és azt, hogy megítélése szerint a cselekmény miért nem hat negatívan az érintett személy jó üzleti hírnevére. A jelölt a kérelmező intézmény útján arról tájékoztatta az MNB-t, hogy ittas állapotban vezetett, amivel vétséget követett el. Ezért kis összegű pénzbüntetést kapott, továbbá 5 hónapra eltiltották a közúti járművezetéstől. Az ittas járművezetés során azonban sem személyi, sem vagyoni sérülés nem történt. A jelölt a történeteket egyszeri esetnek minősítette, ami sem előtte, sem után nem fordult elő. Az MNB minden szempontot értékelve, a jelölt által felhozott enyhítő körülményeket is elfogadva úgy döntött, hogy a cselekmény nem befolyásolja a jelölt jó üzleti hírnevét és az engedélyt megadta.

Ezzel szemben egy másik esetben az információk összegyűjtése során kiderült, hogy a jelölttel szemben az MNB jogelődje bírságot szabott ki tőkepiaci ügyletkötési tilalom megsértése miatt. Ezt követően egy tulajdonosi érdekkörébe tartozó társaság, melynek egyúttal vezető tisztségviselője is volt, szintén bírságot kapott a tájékoztatási kötelezettsége megsértése miatt. A jelölt a jó üzleti hírnév kérdőívben egyik bírságot sem tüntette fel. Ezen felül a jelölt korábbi tevékenysége egy olyan felügyelt intézményhez is köthető volt, amelyiknek az engedélyét az MNB nem prudens működése okán visszavonta. Az MNB tudomására jutott továbbá, hogy az érintett személlyel szemben büntetőeljárás indult egy gazdasági bűncselekmény gyanúja miatt. A cégnyilvántartás adatai alapján pedig megállapítható volt, hogy a jelölt egyes korábbi vállalkozásai felszámolási eljárás során szűntek meg. A kérelmező, illetve a jelölt enyhítő körülményeket nem tudott felhozni, így összességében ezeket a tényeket az MNB úgy értékelte, hogy a kérelmező a jó üzleti hírnév fennállását nem tudta bizonyítani és a kérelmet elutasította.

Összegzés

Ahogy a fenti jogesetekből is látható, a jó üzleti hírnév megítélése nem fekete-fehér. Nem alapulhat érzelmeken, benyomásokon, hanem mindig a rendelkezésre álló tényeket kell számba venni, de hogy ki milyen következtetéseket von le a tényekből, az már sok mindentől függhet. A jó üzleti hírnévről való döntés nem büntetőjogi minősítés és nem jelenti az ártatlanság vélelmének figyelmen kívül hagyását. Nem jelent erkölcsi ítélezkést valaki felett, még ha bizonyos szakmai-etikai rosszallást magában is foglal. Ilyen döntés nem születhet meg anélkül, hogy az érintett véleményét meg ne kérdeznénk az esetről, védekezését, az enyhítő körülményeket ne terjeszthetné elő.

Ugyanakkor az MNB-nek, mint felügyelő hatóságnak a pénzügyi szektor egészének védelme érdekében meg kell kísérelnie kiszűrni azokat a személyeket, akiknek személye a korábban elkövetett cselekményeik miatt azt a veszélyt hordozza magában, hogy a jövőben helytelenül, a szakma szabályait megszegve és ezáltal az ügyfelek pénzét, érdekeit veszélyeztetve járnak el. Tiszteletben tartva tehát a jogi alapelveket, az MNB-nek azonos elvek mentén, de esetről esetre eljárva, az ügyek valamennyi releváns elemét feltárva egyedileg kell döntenie. Ebben az érzékeny témakörben meg kell találni az egyensúlyt az érintett jogai és a gyors, határozott felügyeleti reakálás szükségessége között.

**A szerző a Magyar Nemzeti Bank Pénz- és tőkepiaci engedélyezési területének főosztályvezetője*